

Büyük Selçuklu Devleti Hükümdarı **SULTAN ALPARSLAN** Malazgirt Savaş Meydanında

Erdi BATUR
E. Vali

Sultan Alparslan, kuzeyden inen gayri Müslim Türk Alan, Komuk, Sarir ve bir kısım Hazarların, Selçuklu vasalı memleketlerini (Şeddadoğullar-Şirvanşahlar) istila etmeleri sebebiyle 1067-68 yılında Horasan'dan büyük bir ordu ile gelip ikinci kez Aras Irmağı'nı geçerek Gürcistan'a girdi ve düzeni sağladı.

Büyük Selçuklu Devleti Hükümdarı Tuğrul Bey, Eylül 1063 yılında gözlerini yumarken, tah-tını pek sevdiği ve kendisinde büyük kabiliyet gördüğü yeğeni Alparslan'a vasiyet etmişti. O zamanlar Alparslan 33 yaşında, yiğit yürekli bir er kişi olarak Selçuklu Sultanı olmuştu. Tahta çıkışına, önce taht sırası kendisinde oluşunu ileri süren amcası Süleyman Bey, sonra da kardeşleri ile birlikte yeğenleri karşı çıktı. Yaptığı mücadele sonunda hepsini yenip yola getirdikten sonra da onları bağışladı; çünkü affetmek onun bariz karakteri idi. İç meseleleri halledip yönetimde düzeni sağladıktan sonra, Sultan Tuğrul Bey zamanında yapılmaya başlanan Anadolu seferlerini sürdürme kararı alarak başkent Rey'den hareket edip ordusuyla önce Buhara'ya girdi, sonra da Harzem'i fethetti ve Şubat 1064'te Azerbaycan'a geldi. Bu seferler Bizanslıların gözünü korkutmuştu.

Ordusuyla Urumiye Gölü yakınında Merend kentine geldiği zaman Anadolu'ya sürekli akınlar yapmakta olan Emir Tuğtekin, daha sonra kar-

deşi Yakuti ve diğer Selçuklu emir ve Türkmen beyleri kendisine Anadolu hakkında bilgi sundular ve onun ordusuna katıldılar.

Selçuklu'nun istilası sebebiyle, Bizans'ın Doğu Anadolu'daki hâkimiyetinin çözülmesinden faydalanarak Lori kentini başkent yapıp yeniden prenslik kurmaya çalışan Ermeni Prensi Davidoğlu Giorg'un "yıllık vergi verme" karşılığında Selçuklu vasalı olması önerisini Sultan Alparslan kabul etti. Daha sonra Sultan, Gürcistan topraklarına girerek Tiflis – Çoruh Irmağı arası bölgeyi istila etti. Sonra birçok kent ve kalenin fethinden sonra Gürcü Prensi Bagrat Pakrat'ın bir elçi göndererek "itaat ve tabiiyetini" arz edip Selçuklu Devleti'ne vergi vermek şartıyla barış isteği kabul edildi.

Sonra Marmarişin kuşatıldı ve pek çok din adamının yaşadığı, sağlam surlara sahip ünlü bir şehir fethedilmiş oldu. Kalenin alınmasında gösterdiği başarıdan dolayı oğlunu ve Vezir Nizamülmülk'ü kutladı. Sonra Bizans yönetimindeki Ani Kalesi'ni

kuşattı ve sonucunda Arpaçay üzerinde bulunan, yüksek ve sağlam surlarla çevrili olan, içi su dolu hendeklerle korunan Doğu Anadolu'nun ünlü kalesi de fethedildi. Kaynaklarda asla zapt edilemez denilen Ani Kalesi Sultan Alparslan'ın uyguladığı mahirane savaş taktiği sayesinde zapt edilmiş, kalenin fethi büyük sevinç yaratmıştı.

Sultan Alparslan gerçekleştirdiği bu seferler sonucunda fethettiği Gürcü ve Ermeni kentlerinin yönetimini, beraberinde sefere katılan yasal emirlere bıraktı. Sultan, İslam hükümdar ve emirlerine birer fetihname göndererek küffara karşı kazandığı başarılar ve fetihler hakkında bilgi verdi. Bunun üzerine Bağdad'ta bulunan Abbasi Halifesi Kaaim Biemrillah Sultana fethin babası anlamında "Ebu-l Feth" unvanını vererek Sultanı kutladı.

Sultan Alparslan, gerçekleştirdiği Doğu Anadolu-Gürcistan-Ermeni seferlerinden sonra önem verdiği Anadolu fethine devam edilmesi hususunda gerekli emirleri verdik-

ten sonra ülke içinde huzursuzluğu gidermek, ayrıca doğu sınırlarında fetihler yapmak üzere merkez Rey'e dönüş yaptı.

ALPARSLAN'IN İKİNCİ SEFERİ

Sultan Alparslan, kuzeyden inen gayri Müslim Türk Alan, Komuk, Sarir ve bir kısım Hazarların, Selçuklu vasalı memleketlerini (Şeddadoğullar-Şirvanşahlar) istila etmeleri sebebiyle 1067-68 yılında Horasan'dan büyük bir ordu ile gelip ikinci kez Aras Irma-

ğ'ını geçerek Gürcistan'a girdi ve düzeni sağladı. Bu arada Selçuklu akıncıları Trabzon'a kadar olan yerlerde akınlarda bulundular. Esas amacı Gürcü ve Abaza memleketlerini fethederek kendisine bağladıktan sonra Anadolu'da fetihler yaparak Bizans'a darbe vurmaktı.

Bu arada Karahan hükümdarının ölüm haberini alınca, imparatorluğun doğu sınırlarında ortaya çıkan karışıklar sebebiyle fetih planlarını erteleyerek geri dönmek zorunda

Savaş çok zor. Yenersen gazi olarak övgüye mazhar olursun; yenilirsen her şey biter, bir hiç olursun.

kaldı; Bununla beraber ordusunun bir kısmını Anadolu sınırlarında bırakarak komutanlarını, fetih hareketlerine devam etmekle görevlendirdi.

BİZANS'IN KARŞI HAREKÂTI

Bizans ordusu generallerinden olan Romanos Diogenes, imparatoriçe ile evlenip yeni Bizans imparatoru olunca artan Selçuklu akıncılarını durdurmak amacıyla büyük bir çaba göstererek Kayseri yöresinden çok sayıda asker topladığı gibi Rumeli'deki Müslüman olmayan Uz ve Peçeneklerden ayrıca Frank, Alman, İskandinav ve İtalya Normanlarından ücretli askerler tuttu.

Çeşitli milletlerden oluşan Bizans ordusu, 1068'de Suriye yönüne hareket ederek bazı yerleri ve kaleleri aldı; ayrıca Türk akıncıları ile çeşitli yörelerde yaptığı savaşların bazısında başarılı olup zafer yaşarken bazı savaşlarda da bozguna uğrayarak hezimet yaşadı. Kış mevsiminin gelmesi sonucunda İstanbul'a dönmek zorunda kaldı.

SELÇUKLU EMİRLERİNİN AKINLARI

Ramanos Diogenes'in İstanbul'a dönmesinden sonra 1069 yılında Afşin, Sunduk, Ahmetşah, Türkman, Demleçoğlu Mehmet, Duduoğlu,

Selçuklu istila hareketlerine son vermek için Anadolu ve Azerbaycan'a sefer hazırlığına başlamış olan Romanos Diogenes, Balkanlardan Hristiyan Oğuzlar ve Peçenek, Kıpçak, İslav (Rus), Alman (Gotlar), Bulgar, Frank, ayrıca Ermeni ve Gürcülerden oluşan büyük bir ordu hazırladı.

Serhenkoğlu ve Arslantaş komutasındaki Selçuklu kuvvetleri; doğu, güneydoğu ve güney bölgelerinden Anadolu'ya akınlara başlattılar. Bu akınları önlemek için gönderilen kuvvetler, Türk birlikleri tarafından bozguna uğrattılıyordu.

Bunun üzerine imparator, Malatya'ya iki ordu gönderdikten sonra, üçüncü bir ordu ile bizzat harekete geçerek Kayseri yörelerine kadar gelip buralarda bazı yerleri geri aldı. İmparatorun buradaki amacı, Anadolu'da Selçuklu harekât üssü konumunda olan Ahlat'ı almak, Doğu ve Güney Anadolu'daki Selçuklular tarafından fethedilen kaleleri yeniden ele geçirmek ve dolayısıyla Selçuklu kuvvetlerini Anadolu'dan çıkarmak idi. Bu planı gerçekleştirmek üzere imparator Harput yörelerine geldiği zaman, Selçuklu kuvvetleri Malatya'ya saldırıp şehri fethetmiş, diğer yandan Anadolu içlerine akmakta olan Selçuklu kuvvetleri, Karaman ve Konya fetihlerini yapmışlardı. İmparator, planını değiştirerek akıncı

kuvvetlerin yollarını kesmek amacıyla Kayseri'ye geldi, böylece ikinci seferde de başarılı olamayınca İstanbul'a döndü.

ALPARSLAN'IN MISIR SEFERİ GİRİŞİMİ

XI. yüzyıl Orta Doğu'nun büyük devletlerinden birisi olan Şii Mısır Fatimi Halifeliği, Halife Mustansır Devri'nde (1036-1094) mülki yönetiminin bozulması, hazinenin boşalması, askeri unsurların yetki çatışmalarına sahne olması sebebiyle halifelik veziri Nasırruddevle Hasan, Şii Halifeliği yerine Sünni bir devlet kurulması amacıyla, Horasan'da bulunan Sultan Alparslan'a Buharalı fakih Ebu Cafer Muhamet'i elçi olarak gönderdi ve kendisinin "ordusu ile Mısır'a gelmesini, geldiğinde ise ülkeyi kendisine teslim edeceğini" bildirdi.

Bu çağrı üzerine Sultan Alparslan, Selçuklu fetih planları içinde bulunan Mısır ülkesini Büyük Selçuklu Devleti'ne katmak amacıyla Van Gölü kuzeyinden Malazgirt önlerine geldi. Daha önce komutanların iki kez kuşatıp alamadığı, sağlam surlara sahip Malazgirt'i, sonra Erciş'i güçlük çekmeden fethetti. Murat-Yukarı Dicle kıyısında Harşefiyye'de konakladı. Diyarbakır surlarını hayranlıkla seyreden sultan, Türk adeti uyarınca ellerini, daha sonra göğsünü sur taşlarına sürdü. Diyarbakır ve yörelerinin yönetimini ellerinde tutan Mervanoğulları ailesinden Nasır ve Sait kardeşler arasında barış yaptıktan sonra Tulhum ve Siverek Kaleleri'ni fethetti. Sonra zaman kaybetmemek ve Mısır fetihini gerçekleştirmek amacıyla güneye yöneldi. Türk asıllı ilk hükümdar olarak Fırat Nehri'ni geçerek, çok hoşlandığı çayırdaki konakladı, sonra yoluna devam ederek Halep yakınında karargâh kurup Mayıs 1071'de Halep'i kuşattı. İki ay süren kuşatmadan sonra burçlar delindi.

"Savunmasız kalıp Bizans'ın eline düşmemesi için, bu uç kentini kılıç kuvveti ile almaktan endişe ederim" diyerek kuşatma harekâtını durdurdu. Sıkışık ve ciddi bir duruma düşen Halep Emiri Mahmut, Oğuzlara özgü giyseler giyerek, annesiyle birlikte Sultan'ın katına çıkıp Sultana tabiyetini arz etti. Sultan da onu affedip bir fermanla hil'at giydirip ona Halep emirliğini yeniden verdi.

Sultan Alparslan Mısır'a gitmek üzere Dımaşk yönünde bir günlük yol aldığı sırada, Bizans imparatoru Romanos Diogenes'ten kendisine gelen elçi Membiç, Ahlat ve Malazgirt'in Bizans'a geri verilmesini istedi. Ayrıca bu isteğin yerine getirilmemesi halinde imparatorun kuvvetli bir ordu ile harekete geçeceğini bildirdi.

Bununla birlikte imparatorun Doğu Anadolu (Erzurum) yönünden ilerlemekte olduğunu haber alan Sultan, elçiyi sert bir cevapla geri yolladıktan sonra ordusunun bir kısmını bırakarak emir Aytekin ve Mahmut'u Mısır'ın fethi ile görevlendirdi. Kendisi de ordunun büyük kısmıyla Bizans İmparatorunu karşılamak üzere Doğu Anadolu yönüne hareket etti. Silvan-Malazgirt'e kadar ilerleyip kaleyi ele geçiren Bizans ordusunun kıyımından kurtularak kaçan Malazgirt kadısı ve Müslümanlar durumun ciddiyeti sebebiyle acele yardım istediler. Böylece Bizans ordusunun nerede bulunduğunu öğrenen Sultan, süratle Erzen ve Bitlis Boğazı'ndan geçerek Selçuklu harekât üssü Ahlat'a geldi.

BİZANS ORDUSU VE ÖNCÜ SAVAŞLARI

Selçuklu istila hareketlerine son vermek için Anadolu ve Azerbaycan'a sefer hazırlığına başlamış olan Romanos Diogenes, Balkanlardan Hristiyan Oğuzlar ve Peçenek, Kıp-

çak, İslav (Rus), Alman (Gotlar), Bulgar, Frank, ayrıca Ermeni ve Gürcülerden oluşan büyük bir ordu hazırladı. Ayrıca paralı askerlerinde bulunduğu, 30 bin büyük ve küçük rütbeli komutanların yönettiği 200 bin kişilik ordu ile donatım bakımından gerçekten muazzam sayılan büyük bir orduya güvenerek zengin bir hazine ile hareket etti. Hareket öncesi bütün camileri kiliseye çevireceğini söyleyip Ayasofya kilisesinde düzenlediği büyük dini törene katıldı ve buradaki Haç'ı ziyaret etti. (Bir sefer dolayısıyla İstanbul'dan çıkan imparatorların, Ayasofya'ya gidip altın Haç'tan yardım ve şefaahat dileme törelerinde yer almaktadır.)

İmparator Romanos Diogones, yapacağı büyük seferini gizlemek amacıyla, Halep önlerinde bulunan Sultan Alparslan'a bir elçi gönderip "Ahlat, Erçiş, Malazgirt vb. kent ve kalelerin geri verilmesi şartlarıyla barış önerisinde bulunmuştu. Kayseri-Sivas bölgesine ulaşan imparator, burada savaş meclisini topladı. Anadolu'dan ayrılmanın mahzurlu olacağı düşünülerek, karargâhın Erzurum'da kurulup tertip alınarak yollar kesilerek, Türk ordusunu yiyecek sıkıntısına düşürmek amacıyla, gerekli önlemler alınmasıyla savaşın Pasinler Ovası'nda yapılmasını savundular. Fakat bu görüşü benimsemeyen imparator kendi planını uygulayarak Erzurum'a gelip genel karargâhını burada kurdu. İmparator Malazgirt'e yürümekte iken Ermeni ve Elcezire birlikleri de kendisine katıldı.

Bu sıralarda Sultan'ın Bizans ordusundan korkup Irak'a gittiği haberleri duyuluyordu. Gerçekte Sultan Ahlat'ta bulunuyordu. İmparator Alparslan'ın Ahlat'a geldiği haberinin doğruluğunu tespit için buraya kuvvet gönderdi. Bu kuvvetler, Ahlat Garnizon Komutanı Emir Sunduk tarafından iki defa bozguna uğratıl-

dı. Komutan Basilakes tutsak alındı, beraberinde taşımakta olduğu "Büyük Haç" Selçuklu kuvvetlerinin eline geçti. Bu Haç zafer alameti sayılarak Bağdad'ta bulunan Halifeye gönderildi. Böylece Malazgirt Meydan Savaşı'ndan önce yapılan öncü savaşlar, Selçuklu kuvvetleri tarafından kazanılmış oldu.

MALAZGİRT MEYDAN SAVAŞI

Hilalin hacca, imanın küfre üstün geldiği Malazgirt Meydanı'nda Bizans İmparatoru Romanos Diogones, Türkmen akınlarını durdurmak, Türk-İslam Ülkelerini fethetmek amacı ile devrin en kalabalık ve muazzam ordusunun başında bulunuyordu. Halep'te bulunan Alparslan haberi alınca derhal Musul üzerinden Ahlat'a hareket etti. Düşman ordusuyla kendi kuvvetleri arasında sayı bakımından mukayese kabul etmez farklılık vardı. Düşman ordusu 200 bin asker civarında iken, Türk ordusu 50 bin askeri geçmiyordu.

Sultan Alparslan Ahlat'a geldiğinde burada kendisini kuvvetleri ile bekleyen Emir Afşin karşılamıştı. Sultan, karısı ve veziri Nizamülmülk'ü hazinesi ile birlikte, bir miktar askerle payitahtı emniyet tedbiri olmak üzere Hamedan'a gönderdi ve onlara "kendisine süratle asker göndermeleri" hususunda talimat verdi. Bu arada da bütün askerlerinden oğlu Melikşah'a sadakat yemini almış, kefenlik beyaz elbisesini giymişti.

Sultanın beraberinde kendisine 4 bin hassa askerden başka, Anadolu'ya akınlarda bulunan şehzade, emir ve Türkmen Beylerinin komutasında takriben 40 bin akıncı kuvveti, ayrıca Büyük Selçuklu Devleti'ne tabi bölgelerden 10 bin kadar atlı kuvvet katılmış idi.

Yukarıda niteliğinden bahsettiğimiz 200 bin kişilik çeşitli milletten oluşan, milli birlikten yoksun Bizans

İmparator Romanos Diogones, yapacağı büyük seferini gizlemek amacıyla, Halep önlerinde bulunan Sultan Alparslan'a bir elçi gönderip "Ahlat, Erçiş, Malazgirt vb. kent ve kalelerin geri verilmesi şartlarıyla barış önerisinde bulunmuştu.

ordusuna karşı, 50 bin kişiyi bulan genellikle atlılardan meydana gelen Selçuklu ordusu, küffara karşı manen Türklük ve cihat ülküsü ile donatılmıştı ve Sultan Alparslan'ın beraberinde; Gevherayin, Afşin, Savtekin, Sunduk, Aytekin, Serhenkoğlu, Ahmet Şah, Demleçoğlu Mehmet, Dudoğlu gibi Anadolu'ya sürekli akınlarda bulunan tecrübeli emirler vardı. Ayrıca Sultan, Kutulmuş Oğullarından Mansur, Süleyman, Devlet ve Alpik ile Artuk, Tutak, Danişmend, Saltuk, Mengüçük, Çavuldur ve Porsuk gibi Selçuklu Devleti'nin en değerli ve savaş tecrübesini iyi bilen emirleriyle savaşa katılıyordu.

Sultan Alparslan öncü savaşlardan bir süre sonra Ahlat'tan hareketle Ahlat-Malazgirt arasında bulunan Rahve Ovası'na gelip karargâhını kurdu. Buradaki tepeleri de kontrol altına aldı (24 Ağustos 1071). Diğer yandan Bizans İmparatoru ordusuyla Malazgirt'ten hareket ettikten biraz sonra, Selçuklu ordusunun çok yakınlarına kadar gelip ovaya hâkim olduğunu öğrenince telaşa kapıldı. Bu telaş ve heyecan orduyu da et-

kiledi. Bundan faydalanan ve Bizans ordusunda rehin olarak getirilmekte olan Malazgirt'liler, kaçıp Selçuklu ordusuna katıldılar.

Alparslan, görünüşte barış önerisinde bulunmak, gerçekte ise Bizans ordusunun durumunu tespit etmek amacıyla, Abbasi Halifesi'nin yolladığı Elçi Ebulganaim İbnülmahleban ile Selçuklu Emiri Savtekin'i birlikte, hem halife hem de kendi adına elçi olarak imparatora gönderip barış teklifinde bulundu. Bizans imparatoru, askerlerinin çokluğuna ve ordusunun iyi donatılmış olmasına güvenerek Alparslan'ın sıkışık bir durumda olduğunu zannederek gönderdiği elçileri sert ve kaba bir biçimde reddetmiştir.

Bunun üzerine Sultan savaş hazırlıklarının derhal bitirilmesini emretti. Cuma namazından sonra düşmana saldırma kararı alındı. Bağdad Abbasi Halifesi Kaaım Biemrillah, Malazgirt Savaşı'nın Alparslan tarafından kazanılması için Muslayaoğlu

Ebu Said'e bir dua metni hazırlatarak bu duanın cuma namazında mimberlerde okunmasını emretti. Bu dua metni aynen şöyle başlar;

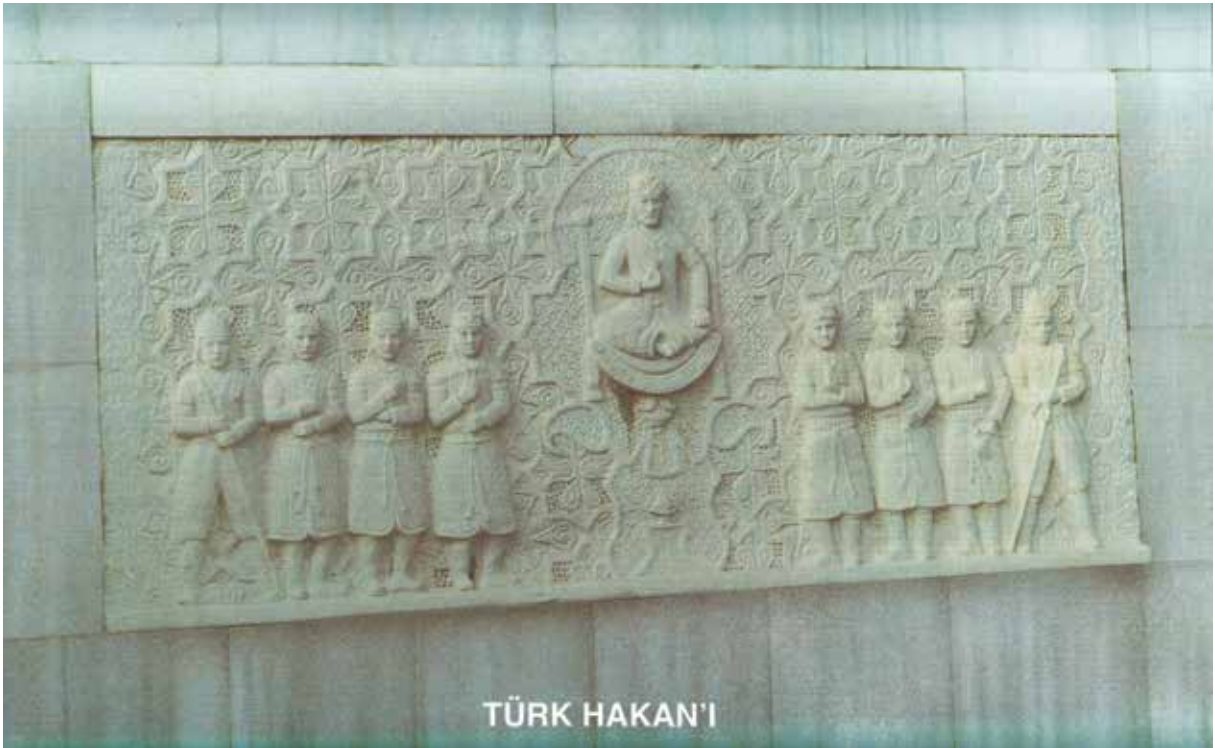
“Tanrım! İslam sancağını yükselt ve İslam'a yardım et! Şirki, başını ezmek ve kökünü kazımak suretiyle yok et! Sana itaat için, canlarını feda edip kanlarını, sana tabi olma hususunda akıtan, senin yolunun mücahitlerini kuvvetlendirerek onların yurtlarını, güvenlik ve zaferle dolduran yardımlarından yoksun kılma! Mü'minlerin emirinin burhanı olan Şehinşahül-azam (Sultan Alp Arslan)'ın senden dilediği yardımı esirgeme ki O, bu sayede senin hükümünü yürütür, şanını yayılır kılsın ve zamanın güçlükleri karşısında kolayca yerinde tutunabilsin. Lütufkar ve her zaman etkili olan desteğinden yoksun kılma!”

Bu dua, savaşın derin bir inanç ve içtenlikle yapılacağına dair Türk kumandan ve askerleri üzerinde kuvvetli etki yapmıştır.

Derhal savaş düzenine geçilerek, taktik gereğince Bizans ordusu önce yarım bir çember, daha sonra tam bir kuşatma altına alınacak, Sultan Alparslan'ın kendisi de merkez hattında yer alacak şekilde taktiği ile savaş başlanma kararı alındı. 26 Ağustos 1071 Cuma sabahı Sultan Alparslan ordugahtaki bütün kumandanları toplayarak onların önünde Tanrı'ya şu yakarıştı bulundu;

“Ey Tanrım! Sana müvekkil oldum ve bu cihatta sana yaklaştım; şu an senin huzurunda secdeye kapanıyor ve yalvarıyorum. Bu sözlerim, benim gerçek duygularımı yansıtmıyorsa beni, beraberimdeki yardımcılarımla kahret! Eğer içtenliğimi kabul edersen bu cihatta düşmanlara karşı bana yardımcı ol ve beni muzaffer bir sultan kıl!”. Bu duadan sonra Sultan kumandanlarına şu hitapta bulundu;

“Ben, Tanrı'ya kendini veren muhtesipler gibi sabırlıyım ve hayatını tehlikeye atan kimselerin yaptıkları

gibi, gazilerin başında savaşaçağım. Eğer Tanrı, kendisinden beklediğim üzere, beni başarıya ulaştırırsa bu güzel bir sonuç olacaktır; eğer durum tersi olursa oğlum Melikşah'ı yerime geçirip ona itaat etmenizi sizlere vasiyet ediyorum". Büyük bir heyecan ve inançla Sultanı dinleyen kumandanlar, hiç duraksamadan hep bir ağızdan "Baş üstüne" dediler. Sultan 26 Ağustos 1071 Cuma günü, bütün kumandan ve askerleri ile birlikte cuma namazını kıldı ve onlara şu hitabede bulundu;

"Ey askerlerim ve kumandanlarım! Daha ne zamana kadar biz azınlıkta, düşman çoğunlukta olarak böyle bekleyeceğiz? Ben, Müslümanların camilerde bizler için dua etmekte oldukları bu saatlerde, düşmanın üzerine atılmak istiyorum. Galip gelirse arzu ettiğimiz sonuç gerçekleşecektir. Aksi takdirde şehit olarak cennete gideriz. Beni izlemek isteyenler gelsinler, istemeyenler ise serbestçe geri dönebilirler. Bugün burada, ne emreden bir sultan, ne de emir alan bir asker vardır. Bugün ben de sizlerden biri olarak sizinle birlikte savaşaçağım. Biz, Müslümanların eskiden beri yapa geldikleri bir gaza yapıyoruz".

Sultanı tam bir dikkat ve heyecanla dinleyen asker ve kumandanlar hep bir ağızdan;

"Ey Sultan, biz, senin kulların olarak sen ne yaparsan biz de aynı şeyi yapar ve sana yardımcı oluruz, istediğin biçimde hareket et" dediler. Sultan Alparslan, vakit kaybetmeden Türk töresi gereğince bizzat atının kolununu sıktı ve kuyruğunu bağladıktan sonra ok ve yayını atarak kılıç ve topuzunu aldı. Kumandan ve askerler de kendisi gibi yaptılar, fakat onlar, ok ve yaylarını yanlarına alıkoymadılar. Artık savaş başlamak üzere idi.

Öte yandan Bizans İmparatoru'nun son olarak topladığı savaş meclisi,

yapılan müzakerelerden sonra taarruz fikrini benimsedi. Bu sıralarda Bizans ordusunda, saldırı hazırlıkları tamamlanırken, bir yandan dini törenler yapılıyor, ellerinde renkli bayraklar tutan kumandan ve papazlar, asker arasında dolaşarak onlara moral vermeye çalışıyorlardı.

Diğer yandan Selçuklu ordusunun merkez hattında yer alan Sultan Alparslan komutasındaki atlı birlikler, tekbir sesleri, boru ve köslerden çıkan etkili ortamda, insan ruhunda heyecan yaratan haykırışlarla hareket halinde idiler.

Çok geçmeden bu kuvvetler, okçuların savunma desteğiyle Bizans ordusunun merkez hattına, onları taarruza kışkırtan düzme bir saldırıya geçtiler. Pusulardakine oranla daha az sayıda olan bu kuvvetleri yok etmek amacıyla derhal saldırıya geçen Bizans ordusu, Türklerin eskiden beri uyguladıkları "bozkır savaş taktiği" gereğince, savunma savaşını yapa yapa yavaş yavaş, sanki kaçır gibi, çekilmekte olan Selçuklu atlı kuvvetlerini izlemeye başladı ve bu sıralarda oldukça ağır kayıplar da verdi. Bizzat Sultan Alparslan tarafından büyük bir ustalık ve maharetle uygulanmakta olan bu düzme geri çekilme hareketi tam bir başarıya ulaştı.

Şöyle ki, Selçuklu pusularının bulunduğu hatlara kadar ilerlemiş olan imparator, genel karargâhından epey uzaklaşmıştı. Büyük Sultan'ın ordusuna "taarruz emri verme zamanı" artık gelmişti. Bu emir verildiği zaman Bizans ordusu, pusulardaki Selçuklu atlı kuvvetleri tarafından ciddi bir şekilde tehdide başlandı.

İmparator hatasını anlamakta artık çok geç kalmıştı. Pusulardaki Selçuklu atlı kuvvetleri saldırıya geçtikleri sırada, Alp Arslan da komutasındaki merkez hattı kuvvetlerinin taktik gereği çekilmelerini durdurmuş ve

Sultanı tam bir dikkat ve heyecanla dinleyen asker ve kumandanlar hep bir ağızdan;

"Ey Sultan, biz, senin kulların olarak sen ne yaparsan biz de aynı şeyi yapar ve sana yardımcı oluruz, istediğin biçimde hareket et" dediler.

onları karşı saldırıya geçirmişti. Bu anlardan itibaren şaşkınlığa düşen Bizans ordusunun savaş düzeni bozulmaya başladı. İlk Selçuklu darbesini yiyen Bizans merkez hattı, süratle çember içine alındı. Sol kanat Bizans birliklerinden yardım istekleri de pusudan çıkmış kuvvetler tarafından önlenerek, buna imkân verilmedi. Sağ kanat kuvvetleri de yine Selçuklu atlı birlikleri tarafından bozguna uğratıldı. Bu arada bu kanatta yer alan Uz ve Peçenek atlı kuvvetleri Bizans saflarından ayrılarak Selçuklu tarafına geçtiler. Aynı şekilde Ermeni birlikleri de savaş alanından çekildiler. Bu durum karşısında İmparator ordusunu geriye çekip toplamak için büyük çaba göstermişse de ardi arkası kesilmeyen Türk saldırıları ve ok yağmuru sebebiyle uygulamak istediği hareketi de başaramadı. Ordusu tam bir çember içine alınmış duruma getirildi. Öğle vaktinden akşama, hatta geceye kadar devam eden meydan savaşında kuşatılmış Bizans ordusu büyük zayıf verdi, birçok general tutsak alındı. Bozgun sırasında imparatorun özel çadırı, tahtı, tacı, hazinesi, çeşitli silah ve savaş aletleri, değerli eşyaları Selçuklu eline geçti ve Bizans ordusu yenildi.

Ey Sultan, ülkeni almak amacıyla para sarf edip çeşitli milletlerden asker topladım. Buna rağmen zaferi sen kazandın. Ülkem perişan, ben de tutsak olarak senin huzurundayım. Bu durumda beni lütfen azarlama ve bana sert sözler söyleme, ama istediğini yap.

SULTAN ALPARSLAN İLE İMPARATOR ROMANOS DİOGENES'İN GÖRÜŞMESİ

Yaralı halde akşam karanlığından faydalanarak emin bir yere çekilip akıbetini beklemekte olan İmparator, bir Selçuklu askeri tarafından

rastlantı sonucu bulundu. Bu asker, altın tolgalı ve altınla örülmüş zırhı bulunan bu adamın değerli bir kimse olduğu kanısına varınca, ellerini bağlayıp çadırına götürdü. Ertesi günü komutanı Emir Saduddevle Gevherayin'e gösterdi. Daha sonra komutan tarafından Sultan Alparslan'ın karargâhına götürülen bu tutsağın, tanıyanlar tarafından Bizans imparatoru olduğu söylenmiş, tutsak alınan General Basilakis ve diğer ileri gelen Bizans tutsaklarının onu görür görmez ağlayarak ayaklarına kapanmaları, bu tutsağın Bizans İmparatoru Romanos Diogenes olduğu hakkında şüphe bırakmamıştır.

İslam, Bizans, Ermeni ve Süryani kaynaklarının belirttiklerine göre Sultan Alparslan, İmparator'a bir tutsak değil, bir konuk hükümdar muamelesi yapmıştır. Onun İmparator olduğunu tespit ettirip, anlayınca onun için "özel bir çadır kurulmasını ve emrine hizmetkâr tahsis edilmesini" emretmiştir. Sultan bir süre sonra huzuruna getirtip süslü ve güzel bir yere oturttuğu İmparator'a şunları söylemiştir;

"Sana, barış konusunda, halifenin elçisini gönderdiğim halde, sen bunu niçin reddettin? Sana, düşmanlarımın bize teslimi için Emir Afşin ile haber gönderdiğim halde, bundan niçin kaçındın? Daha önce anlaşmış halde, bunu bozup, benimle savaşmak suretiyle, bana neden zulmettin? Savaşta vazgeçip memleketine dönmek hususunda, sana daha dün haber gönderip teklifte bulunmama rağmen "Buraya gelebilmek ve amacıma ulaşmak için pek çok para sarf ettim ve dolayısıyla çok asker topladım. İslam ülkelerini, kendi ülkeme katmadan nasıl geri dönebilirim ve ülkeme karşı girilen bu istilaların sonuçlarını nasıl mazur görebilirim" diye cevap verdin?" sözleri üzerine İmparator;

"Ey Sultan, ülkeni almak amacıyla para sarf edip çeşitli milletlerden asker topladım. Buna rağmen zaferi sen kazandın. Ülkem perişan, ben de tutsak olarak senin huzurundayım. Bu durumda beni lütfen azarlama ve bana sert sözler söyleme, ama istediğini yap" deyince Sultan ona;

“Eğer zaferi sen kazansaydın ve beni böyle tutsak alsaydın ne yapardın” diye sorunca İmparator “Fena şeyler” diye karşılık verdi. Bunun üzerine sultan “gerçekten doğru söyledin, eğer bunun aksini söyleseydin, o zaman yalan söylemiş olurdu” dedi. Daha sonra sultan huzurundakilere “bu, akıllı ve babayiğit bir adamdır, bu bakımdan onun öldürülmesi doğru değildir” dedikten sonra İmparator’a “şimdi sana ne yapacağımı sanıyorsun?” diye sorunca İmparator “Bana şu üç şeyden birini yapabilirsin; birincisi öldürmek, ikincisi ele geçirmek istediğim ülkende beni halka ibret olsun diye teşhir etmek, üçüncüsü ise yapmayacağın bir şey olduğu için söylenmesi gerekmez” dedi. Sultan, “bu nedir?” diye sorunca İmparator “affetmek, takdir ettiğin para ve armağanlar ile iyi niyetimin kabulü ve Bizans ülkesinde senin bir kumandanın ve bir naibin olarak beni memleketime geri göndermendir. Beni tahtıma iade eder seniz, sana dost kalır, yıllık vergi öder ve çağırdığın zaman askerim ile gelir hizmet ederim” dedi.

Alparslan bunun üzerine “Ben muzaffer olursam, sana iyi muamele yapacağımı Allah’ıma söz vermiştim. Benden göreceğin muamele saydığın üçüncü şıktır” dedikten sonra, mağlup İmparator’a “seni affetmek niyetindeyim; ancak sen, ümitsizliği giderilmiş ve hakkındaki kararımı öğrenmiş bir kimse olarak seni serbest bırakacak para, yani kurtuluş akçası miktarını söyle” dedi.

İmparator “Sultan, istediği miktarı söylemelidir” dedi. Sultan’ın “10 milyon altın” demesi üzerine İmparator “benim hayatımı bağışladığın için Bizans ülkesine sahip olman senin hakkındır. Tahta çıktığımdan beri ordu hazırlayıp savaş yapmak amacıyla Bizans’ın mal ve paralarını tükettim. Bu sebeple halk yoksullaştı. Eğer durum böyle olmasaydı istediğinden çok daha fazlasını ve-

rirdim” dedi. Böylece Alparslan ile Romanos Diogenes arasında yapılan müzakereler sonunda, aşağıdaki maddeleri kapsayan bir barış anlaşması yapıldı.

1. İmparator kurtuluş akçası olarak bir buçuk milyon altın verecek,
2. Bizans Devleti, Selçuklu Devleti’ne her yıl 360 bin altın vergi ödeyecek,
3. Bizans elinde bulunan bütün İslam tutsaklarını serbest bırakacak,
4. Bizanslılar, gerektiğinde Selçuklulara askeri yardımda bulunacak,
5. İmparator, kızlarından birini sultanın oğluna verecek,
6. İmparator, yeniden tahta oturduğu takdirde Antakya, Urfa, Menbiç, Malazgirt kent ve kaleleri Selçuklulara bırakılacak.

Barış antlaşması yapıldıktan sonra İmparator, Sultan’a “Yerime başka birisi geçirilmeden önce beni süratle İstanbul’a yollayınız. Aksi takdirde amaca ulaşamaz ve ben de İmparator olarak Bizans tahtına geçmem, bu durumda da barış şartlarından hiç birisi yerine getirilmeyecektir” dedi. Bu müzakerelerden sonra kendisine tahsis edilmiş olan özel çadırına çekilen İmparatora 10 bin altın borç verildi. O da bu altınların bir kısmını yakınlarına dağıttı, bir kısmıyla da birkaç tutsak generalin serbest bırakılmasını sağladı. Diğer tutsak generaller Sultan Alparslan’ın emriyle serbest bırakıldılar.

Ertesi gün, Sultan’ın huzuruna yeniden getirilen İmparator’a, özel bir giysi ve ele geçirilen kendi tacı giydirdi. Sultan ona “Sana güveniyor ve sözlerine inanıyorum, bu sebeple seni ülkene yollayarak hükümdarlığına iade edeceğim” dedi. Sultan atına binip insani davranışta bulunarak mağlup İmparator’la birlikte 1-2 km gidip onu, “Bir kavmin büyüğüne zelil olduğu zaman merhamet

Muharebeden önce namazını kılışı, vasiyetini yapışı, Türk geleneklerine sadık kalarak yayını bırakışı, beyaz giyinişi ve askerlerine, komutanlarına hitap edişi, strateji ve savaş taktiği ile sevki idare edişi hepsi birer komutanlık sanat ve hüneridir.

ediniz” Türk atasözünü hatırlatarak bir dost gibi uğurladı.

Alparslan’a “Sultan’ul Adil” ünvanı veren Anadolu’da yaşayan Hristiyan halk idi. Hristiyanlar en büyük mağlubiyeti Alparslan’dan gördükleri halde, devrin Bizans, Ermeni, Süryani kaynakları “adaletini, yüksek insanlık vasıflarını övmekte mütefiktir”. Ona ayrıca fetihlerin babası “Ebu’l Feth” ünvanı da verilmişti.

Onun çok ismi vardı ve en meşhur ismi Alparslan’dı. Türkçe olarak da Sultan’ın vasıflarına en uygun isim bu idi; Sultan iyiliği, merhameti ve düşkünlere yardımı ile ün salmıştı. Türk hakanlarının milletin babası olduğuna dair milli ananeye ve İslam idealine son derece bağlılığı şu sözleriyle duru ve sağlam imanını gösterir. “Biz bid’at bilmeyiz, bu sebeple Allah, halis Türkleri aziz kıldı”.

Muharebeden önce namazını kılışı, vasiyetini yapışı, Türk geleneklerine sadık kalarak yayını bırakışı, beyaz giyinişi ve askerlerine, komutanlarına hitap edişi, strateji ve savaş taktiği ile sevki idare edişi hepsi birer komutanlık sanat ve hüneridir.

Malazgirt Zaferi, Türk ve dünya tarihi yönünden çok önemli olaylardan biridir.

O, muzaffer orduları ile ertesi yıl Türk birliğini gerçekleştirmek amacıyla Türkistan seferine çıktığında, bir kale komutanı tarafından şehit edildi. Ne yazık ki alın yazısı bu büyük komutanı kırk yaşında, en olgun çağında, bir suikasta kurban etmiştir.

O; halis bir Türk, büyük bir kumandan, yetenekli bir devlet başkanı olarak Anadolu topraklarını yurt olarak açan, Türk'ün "devlet baba" sistemini İslam inancıyla mezcederek ülkesi içinde yaşayan dili, dini, milliyeti ayrı insan topluluklarını mesut ve müreffeh yapmıştı. Makamı cennet olsun.

MALAZGİRT ZAFERİ'NİN YANKILARI

İslam dünyasının çok yakından izlediği Malazgirt Meydan Savaşı sonunda Sultan Alparslan, başta Bağdat Abbasi Halifesi olmak üzere diğer bütün İslam memleket hükümdarlarına birer "Fetihname" göndererek kazandığı zaferi müjdeledi. Bu zafer haberi, bütün İslam ülkelerinde derin bir etki meydana getirdi. Halife Kaaim Biemrillah, Sultan Alparslan'a değerli armağanlarla birlikte bir mektup göndererek kazandığı bu eşsiz zaferden dolayı kendisini kutladı. Diğer İslam ülke hükümdarları da ayrı ayrı heyetlerle, değerli armağan ve tebrikname gönderip Sultan'ı kutlamışlardır.

Devrin şair ve edipleri Sultan hakkında kaside ve çeşitli övgüler kaleme almışlar, özel ve genel vakayiname yazan tarihçiler, bu büyük

zaferin, yalnız İslam dünyasında değil, Bizans ve Avrupa ülkelerinde de dikkat ve ilgiyle izlendiğini belirtmişlerdir. Zaferden birkaç yıl gibi kısa bir süre sonra Anadolu ve Suriye'de hâkimiyetin Türklerin eline geçmesi sonucunda bütün Avrupa, Bizans'ı kurtarmak amacıyla harekete geçecek ve "Haçlı Seferleri"nin hazırlıklarına başlayacaktır.

MALAZGİRT ZAFERİ'NİN SONUÇLARI

Malazgirt Zaferi, Türk ve dünya tarihi yönünden çok önemli olaylardan biridir. Bu zafer sonunda Sultan, Bizans'ın bütün maddi imkanlarını kullanarak hazırlamış olduğu büyük orduyu darmadağın ettiğinden zaferi izleyen yıllarda, Türk akıncı kuvvetleri kendilerine karşı belirli hiçbir direnişle karşılaşmadan Anadolu içlerine akarak kısa zamanda Ege ve Marmara kıyılarına kadar kolayca ilerleyerek, Türklerin ikinci Anayurdu olan Anadolu'nun fethine başladılar. Artık bir millet halinde sel gibi akmakta olan Türkler, bu kez bir istila ve yağma amacıyla değil, fethettikleri bölge ve yörelerde yerleşmeye başlamışlardır.

Malazgirt Zaferinden sonra Anadolu'nun etnik durumu hızla değişti. Türkistan, Maveraünnehir ve Horasan'dan Anadolu'ya dalgalar halinde Türk göçleri yapıldı. Aradan çok zaman geçmeden Anadolu'da Beyliklerin kurulması, bu siyasetin hem fiili tezahürleri hem de Anadolu'nun fethinde yepyeni bir merhalelerdir.

İslam, Bizans, Gürcü ve Ermeni kaynakları, bu göçlerinin sürekli ve çok büyük ölçüde yapıldığını kaydeder. Böylece Anadolu'da Türk nüfus yoğunluğu karşısında diğer nüfuslar azınlıkta kalmış olup fetihden sonra Türk ve dünya tarihi açısından önemli bir olay olan Anadolu'nun Türkleşmesini Ulu Sultan Alpars-

lan'ın kazandığı Büyük Malazgirt Zaferi'ne borçluyuz.

ZAFERDEN SONRA

Anadolu'nun Selçuklular tarafından sistemli olarak fethine, Alparslan'dan sonraki Selçuklu Sultanı Melikşah'ın komutanlarından Kutalmışoğlu Süleyman Şah tarafından başlanmıştır. Süleyman Şah, ordusu ile Kızılırmak'ın batısına geçerek ilk olarak Kayseri yakınında karşılaştığı bir Bizans ordusunu yenmiş, kazanılan bu zaferden sonra batıya doğru ilerlemeye devam ederek Marmara Bölgesi'ne kadar ilerlemesini sürdürmüştür.

Selçuklu fetihleri sonucunda Anadolu'ya Oğuz boylarının yoğun akını başladı. Selçuklu Devleti bu boyları, güvenliği sağlamak için Bizans ile kendi sınırları arasında "uç" adı verilen sınır bölgelerine yerleştirdi. Bu "uç beyleri", Selçuklu Devleti'ne yaptıkları hizmet karşılığında yurtluk, ulufe ve askeri yardım olarak alırlar, devletin güçlü olduğu zamanda tam bir tabi olarak otururlardı.

Anadolu Beyliklerinin kuruluş tarihinin kronolojik sıralaması şöyledir:

- Yukarı Fırat'ta Erzurum merkez olmak üzere Saltuklular (1072-1202)
- Aşağı Fırat'ta Erzincan-Şebinkarahisar şehirleri arasında Mengüçükler (1080-1288)
- Sivas başkent olmak üzere Orta Anadolu'da Danişmendliler (1080-1178)
- Bitlis ve Erzen'de Demleçoğulları (1084-1393)
- Harput'ta Çubukoğulları (1085-1113)
- Diyarbakır'da Yıvaloğulları (1098-1183)
- Hasankayf-Mardin merkez olmak üzere Artuklular (1102-1409)

ANADOLU SELÇUKLU DEVLETİ

Malazgirt Zaferi ile Bizans ordusu imha edildiğinden Selçuklular, Kutalmışoğlu Süleyman Şah'ın komutasında Anadolu'da giriştikleri fetih ve istila hareketlerinde hiçbir müessir mukavemetle karşılaşmamışlar ve iki yıl gibi kısa bir zaman içerisinde Ege ve Marmara sahillerine ve Üsküdar'a ayak basmışlardır. Artık bu zaferden sonra Türkler Anadolu'ya yerleşmeye başlamışlar ve sonunda Anadolu'da yer yer mahalli Türk beylikleri kurulmuştur.

Bu neticeler ile Malazgirt Zaferi, Bizans'ı İstanbul ve Marmara Denizi çevresinde sıkıştırıp adeta Anadolu'dan atarak Türklerin "yurt tutma ve kurma" olayı, dünya tarihi açısından bir dönüm noktası görülebilir.

Alparslan'ın ölümünden sonra yerine geçen oğlu Büyük Selçuklu Sultanı Melikşah, Anadolu'yu süratle fetheden Süleyman Şah'tan çok memnun olduğundan 1077 tarihine kadar zapt edilen yerleri, Süleyman Şah'ta kalmak üzere kendisine "Anadolu Sultanı" unvanını tevcih etti ve böylece Anadolu Selçuklu Devleti kurulmuş oldu. Bu devlet her zaman Büyük Selçuklu İmparatorluğu'na bağlılığını gösterdi.

Kutalmışoğlu Süleyman Şah, 1077-1086 tarihleri arasında hüküm sürdü ayrıca Anadolu'nun orta ve güneydoğu kesimleri, Karadeniz Bölgesi'nin büyük bölümü, İzmir ve dolayları ile Marmara Bölgesi'ne kadar uzandı ve 1078 yılında İznik şehrini zapt edip başkent yaptı. Bu hareketi ile Süleyman Şah Bizans'a ve Marmara'nın öte yakasında kalan topraklara karşı niyetini de ortaya koymak istemişti. Az süre sonra Marmara'nın Asya sahilleri ile iki boğazın doğu kıyılarını ele geçirerek Bizans'ı karşı sahile attı. Bu arada Süleyman Şah ya kendisi ya da kumandanları vası-

tasıyla İzmir, Antakya, Antep, Elazığ ve diğer yerleri de almak suretiyle bütün Anadolu'nun birliğini sağladı. Güneydoğu Anadolu'da bazı yerler ise Büyük Selçuklu İmparatorluğu'na bağlı kalmıştır. 1085 tarihinden itibaren Batı kaynaklarında Anadolu "Türkiye" olarak geçmeye başlamış, "Türk Vatanı" olduğu o zamanlarda söylenmiştir.

Süleyman Şah, o tarihlerde "Gazi" ve "Anadolu Fatih'i" olarak ün yapmıştır. Böyle olmakla beraber Büyük İmparatorluğun bir parçası durumunu, sonuna kadar muhafaza etmiş ve Anadolu'da Cuma hutbeleğinde Halife, Büyük Selçuklu Sultanı ve Anadolu Sultanı adları sıra ile söylenmiştir.

Sultan Süleyman Şah'ın Anadolu Selçuklu Devleti'ni kurması ve Türk boylarının yayılıp yerleşerek Anadolu'yu yurt yapmaları, Bizans'ın Türkler karşısında yenilgisi Batı ülkelerini telaşa düşürüp onları Bizans'a yardım etmeye mecbur bırakmıştır. Bu hal, haçlı seferlerinin başmasına başlıca sebeplerden biri olarak gösterilir. Süleyman Şah, Halep önlerinde yaptığı başka bir savaşta ölünce (1086) kendisinden sonra gelen sultanlar Anadolu'da fetihlere devam ettiler.

Yerine geçen İsfahan sarayında yetişen oğlu I. Kılıçarslan; Bizans'la savaştı, donanma kurdu, bu sırada Avrupa'dan kutsal yerleri almak ve Türkleri durdurmak amacıyla tekerür eden Haçlı Seferlerinin birinci ve en şiddetlisini bertaraf etmeye ve haçlıyı Anadolu topraklarına gömmeye muvaffak olmuştur.

I. Kılıçarslan bir yandan 1. Haçlı ordusunu bertaraf edip büyük zayıyata uğratmış, diğer yandan da Anadolu'da bozulan düzeni sağlamaya çalışmıştır. 1106'da Büyük Selçuklu emirleri ile savaşırken Habur Irmağı'nda boğulması üzerine, yerine

Sultan Süleyman Şah'ın Anadolu Selçuklu Devleti'ni kurması ve Türk boylarının yayılıp yerleşerek Anadolu'yu yurt yapmaları, Bizans'ın Türkler karşısında yenilgisi Batı ülkelerini telaşa düşürüp onları Bizans'a yardım etmeye mecbur bırakmıştır.

oğlu Mesut geçmiş olup Anadolu'da yeniden düzeni sağlamıştır. 1156 yılına kadar hüküm süren Mesut zamanında ikinci bir Haçlı seferi daha yapılmıştır.

Haçlı seferlerinin yaralarını sararak ve Anadolu'ya tekrar egemen olup Konya'nın başkent yapılması 2. Kılıçarslan Dönemi'ne (1156-1192) rastlar. İleri 1097'de başlayıp arka arkaya gelen ve üçüncüsü 1192'de def edilen Haçlı Seferinin ve arada 1176'da 2. Kılıçarslan tarafından kazanılan Miriokefalon Savaşı'nda Bizans ordusunu ağır yenilgiye uğratarak Bizans'ı bir tehdit unsuru olmaktan çıkardı. Bu savaş sonunda Anadolu'nun tapusu Türklere yeniden ve kesin şekilde geçmiş oldu. Türkler yeniden ve kesin şekilde Bizans'ın ve Haçlılar'ın elinden güçlerinin hakkı olarak Anadolu'nun tapusunu almış oldular.

O tarihlerden bugüne bu mukaddes topraklar için Türk Milleti gerektiğince kanını ve canını vermiş, şerefle ana yurduna sahip olmaya devam etmektedir.

Selçuklular Anadolu'da Türk yerleşmesini gerçekleştirirken, diğer yönden Osmanlı'nın benimseyip geliştireceği bir toplum düzeninin de temellerini atmışlardır.

1. Gıyaseddin Keyhüsrev (1204-1211) Devri'nde Devletin sınırları Akdeniz'e kadar ulaşmış, bu sıralarda Bizans İmparatorluğu 4. Haçlı ordusunun eline geçmiş, İstanbul'da Latin İmparatorluğu kurulmuştur. 1.Gıyasettin Keyhüsrev'in İznik Rum Krallığı ile yaptığı savaşta ölmesi üzerine 1.İzzeddin Keykavus Taht'ta geçmiştir (1211-1219). Sinop ve Kastamonu kıyılarını zapt etmiş olup ölümü sonrasında ise kardeşi hüküm sürmüştür.

1219-1236 yılları arasında hüküm süren Alaettin Keykubat Devri Selçuklu Devleti'nin en parlak devri olmuştur. Ermenilerin elinde bulunan Kandelor Kalesi'ni alan Alaettin, bu şehre kendi adını vererek Alaiye (Alanya) demiştir. Bu yıllarda, Moğolların batıya doğru akmaya başlamalarının etkisiyle Oğuz boylarının düzensiz bir biçimde Anadolu'ya sığınmaları devlet düzenini sarsmış ve Moğollarla yapılan Köseadağ Savaşında (1243) Selçuklu kuvvetleri yenilmiştir. 13. yüzyılın ikinci yarısında Selçuklu Devleti zayıflamış, kontrolü altındaki beylikler giderek merkezden kopmuş Moğolların İlhanlı koluna bağlanmıştır.

ANADOLU SELÇUKLU UYGARLIĞI

Selçuklular Anadolu'da Türk yerleşmesini gerçekleştirirken, diğer

yönden Osmanlı'nın benimseyip geliştireceği bir toplum düzeninin de temellerini atmışlardır. Hüküm sürdükleri sürece merkezi devlet anlayışı sayesinde, yeni göç eden toplulukların özerklik ve ayrılıkçı özelemlerine izin verilmemiş, ayrılıkçı fikirlerle mücadele edilerek Selçuklu uygarlığı Döneminde Anadolu'da tam bir birlik ve bütünlük sağlanmıştır.

Selçuklu düzeninde fethedilen topraklar doğrudan devletin ya da sultanın olmuş, devletin doğrudan sultana ait bulunduğu anlayışı yerleşmiş, toprak mülkiyeti ve devlet anlayışıyla uyumlu bir askeri düzen gelişerek merkezi bürokrasi güçlenmiştir.

Selçuklular, Anadolu'ya yerleştikten sonra sürekli savaşlarla harap olan Anadolu'da imara önem verdiler. Selçuklu yapı tarzında pek çok mimari eser ve medeniyet eserleri bırakmışlardır. Bunlar hususiyile; camiler, kaleler, köprüler, medreseler, kervansaray, han, hamam, şifahane, yol ve köprüler, halı-kilim-kumaşlar, ahşap ve madeni işlemler, kitaplar, yazma eserler vb. Milli tarihimizin, Selçuklu Türk sanatının ve kültürünün eşsiz abide eserleri ve delilleridir. Bütün badirelere rağmen zaman içerisinde ve günümüzde milletimizin azamete ve kaya gibi duruşunun maddi ve manevi temel dayanaklarıdır.

YENİ BİR VATAN

Malazgirt Zaferi'nin kazanılmasından sonra; günümüzden geriye doğru beş bin yıldan beri pek çok yüksek düzeyde uygarlığa beşiklik etmiş olan Anadolu'nun adı, doğu ülkesi anlamında olan "Anatoli" sözcüğünden gelmekte olup zengin tarihi ve değişik iklim bölgelerinde beliren farklı tabiat güzelliklerine sahip ve dünyanın güzel bölgelerinden biridir ve Anadolu, Türkler için yeni vatan olmuştur.

Malazgirt Ovası'nda Büyük Selçuklu Devleti'nin ünlü başbuğu Alparslan'ın, Bizans'ın kendisinden sayıca çok üstün ordularına karşı yaptığı meydan savaşı, yalnız parlak bir zafer olmayıp bu sayede Anadolu'nun kaderini de değiştirmişti. Zaferden sonra Anadolu'ya kol kol yayılan Türk akıncıları, başlarında yiğit komutanlarıyla şehir ve kasabalar fethetmişler, birlikte getirdikleri Türk-Oğuz boylarını Anadolu'ya yerleştirerek yeniden şehirler ve kasabalar kurmuşlardır. Göçebe Türklerin yanı sıra önemli sayılacak miktarda Anadolu'da yarı yerleşik ve tam yerleşik yaşayışta bulunan Türklerle kısa sürede kaynaşarak Anadolu Türkleşmiş, taze bir iman ve güçle dolu yeni bir Türk Vatanı olmuştur. Anadolu yerli halkının, daha önceleri sürekli göçlerle doğudan buralara yerleşmiş olması bu süreci de hızlandırmıştır.

Anadolu Türk Selçuklu Devleti kurulduktan sonra yeni bir uygarlık doğmuş, geleneksel Anadolu kültürü ve uygarlığı üzerine oturan bu yeni Selçuklu uygarlığı mimaride, sanatta, bilim, fikir ve düşünce özgürlüğü içinde zengin örnekler vermiştir.

Türk kültürü, Anadolu'ya özgü veriler içinde gelişmiş, bu devirde başlayan Haçlı Seferleri yoluyla Batı'ya etkilemiştir. Anadolu Selçuklu Devleti'nden sonra kurulan Beylikler, Osmanlı Devleti'nin kültür sanat ile askeri dehasına ve bunun yanında Türk siyasi birliğinin en güçlü temeli olmuştur. "Türk Vatanı Bölünmez Bir Bütündür" sözü bugün birlik ve beraberliğimizin sembolüdür.

Fetih olunan Anadolu, Küçük Asya idi. Öyle bir yurt ki çevresini Karadeniz, Marmara, Ege ve Akdeniz ile kuşatan yarımadanın üzerinde büyük nehirler, göllerle bezenmiş, dorukları göklere uzanmış, yamaçları ormanlarla kaplı, dağların önüne serilmiş ovalar, verimli topraklar, her tarafta kokan çiçekler ile yer altı ve yer üstü

servetlerle dolu bu cennet yerler Türk Vatanı olmuştur. Anadolu Tanrının Türklere bir armağanıdır.

Anadolu'nun fethi olayı bir tesadüf olmamıştır. Türkler Orta Asya steplerinden göç etmeye karar verdiklerinde at onların kanadı oldu. Bir rüzgâr gibi dünyayı gezdiler. Her yeri gördüler. Nihayet Anadolu'yu incelediler, burayı çok beğendiler. Anadolu'yu öz yurt yapmaya karar verdiler. Denizlerini, ormanlarını bilhassa yeşil yaylalarını çok sevdiler, sonunda bu toprakları fethetme ideali doğdu. Buna (Kızıl Elma) ülküsü adını verdiler. Bu sebeple Türkler Anadolu'yu şuurulu olarak bulmuşlardır.

ANADOLU GERÇEK SAHİPLERİNE KAVUŞUYOR

XI. yüzyıldan itibaren Anadolu Türk hâkimiyetine girmeye, nüfus, yönetim ve kültür bakımından Türkleşmeye başladı. Önce Selçuk Türkleri Horasan ve Mezopotamya'ya akın ettiler ve 1053 yılında Tuğrul Bey'in idaresinde Bağdat'a girdiler. 1059'da Sivas, 1065'te Urfa, 1067'de Kayseri, 1068'de Niksar, 1069'da Konya Bölgesi'ni fethettiler. 1071'de Malazgirt'te yapılan meydan savaşında Türkler Bizans ordusunu yenince, Anadolu'yu yurt edinmelerine hiçbir engel kalmadı. Bundan sonra Türkler yıldan yıla Anadolu'ya daha çok göç ettiler ve yerleştiler.

Türkler yayıldıkça İstanbul'a çekilen ve 15. yüzyılda İstanbul'dan ibaret kalan Bizans 1453'te tamamen Türklerin eline geçti. Böylece bugünkü Türkiye ve Balkanlar Türk hâkimiyeti altına girdi. Türkler, getirmiş olduğu uygarlık ve yaptığı Kervansaraylar, camiler, imarethaneler, saraylar, yollar, köprüler, hanlar, hamamlar, şifahaneler vb. eserleri ile Anadolu'yu donattılar.

Bu eserlerden örnek olarak kervansaraydan söz ederken mimarlığa,

ekonomiye ve insanlığa ne kadar çok önem verildiği de ortaya çıkmaktadır.

Kervansaraylar;

Selçuklu Türkleri Anadolu'da pek çok kervansaray yapmıştır. Bunun sebebi, Anadolu'yu yurt edindikten sonra, devlet güvenliğini sağlamak ve ekonomiye önem vermek için, iyi bir kara yolu ağına sahip olmaya çalışmalarındandır. Bu yol ağının her 30-40 km'sinde bir han yapılmış olup Kervanlar ve yolcular ihtiyaç halinde bu hanlarda barınıyordu. Hanlar birer yolcu barınağı olmanın başka, yol güvenliğini sağlayan birer karakol vazifesi de görüyor, uzak yerlerden gelen ticaret kervanları, yine uzak ülkelere güvenle gidebiliyordu.

Hanlar, eşkiya baskınına karşı koyabilecek tarzda yapılmış kale görünümünde olup aynı zamanda birçok ihtiyacın karşılandığı bir yer, bir istasyondur. Kervanlar burada dinlenir, isterlerse mallarını burada pazarlardılar. Handa; nalbant ve koşum takımı tamircileri, erzak ambarları, hamam, aşhane, mescit ve hastane vardı. Buraya uğrayan yolcunun her türlü ihtiyacı karşılanır, bu yolcu fakir ise kendisinden para alınmaz, zayıf ve hasta ise, iyice tedavi edilmeden yola çıkarılmazdı.

Devrin seyyah ve tarihçileri, Anadolu'nun en sakin, düzenli ve faal devrini Selçuklu Dönemi'nde yaşadığını anlatırken bu durumda etki olan faktörün yol boyunca dizilen kervansaraylar olduğunu söylerler.

Bu topraklara Türkler gelinceye kadar birçok kavim gelmiş, devlet kurmuş, fakat hiçbirisi Anadolu'nun gerçek sahibi olamamış, Anadolu'da kök salamamıştır. Türkler ise, Anadolu'nun yalnız yüzeyini değil, toprağını da Türklükle yoğurmuş, hiçbir millet Anadolu için Türkler

XI. yüzyıldan itibaren Anadolu Türk hâkimiyetine girmeye, nüfus, yönetim ve kültür bakımından Türkleşmeye başladı.

kadar şehit vermemiş, ter ve kan dökmemiştir.

DİL BİRLİĞİ

Beylikler döneminin geleceği de etkileyen özelliklerinden biri, dil ve kültür alanlarında olmuştur. Selçuklular dil olarak Farsça ve Arapçaya önem vermişler, buna karşılık beyliklerde ise Türkçe ön plana geçmiştir. Özellikle Karaman ve Konya çevresinde yerleşmiş olan Karaman Beyliği'nde yazışma ve konuşmanın Türkçe olması buyrukla istenmiş, bu girişim Türkçenin Anadolu'da gelişmesi ve halkın konuştuğu dilin zenginleşmesine sebep olmuştur.

Anadolu'nun fethi olayı bir tesadüf olmamıştır. Türkler Orta Asya steplerinden göç etmeye karar verdiklerinde at onların kanadı oldu. Bir rüzgâr gibi dünyayı gezdiler. Her yeri gördüler. Nihayet Anadolu'yu incelediler, burayı çok beğendiler. Anadolu'yu öz yurt yapmaya karar verdiler.

Osmanlı Beyliği'nin Anadolu ve Rumeli'de yaptığı fetihler sonucu hızla genişlemesinin etkileri, diğer beyliklerin mukadderatı üzerinde pek çabuk bir şekilde kendini göstermiştir.

ANADOLU BEYLİKLERİ

13. yüzyılın sonunda Anadolu Selçuklu Devleti'nin kuvvetten düşerek yıkılışından sonra Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde kurulan ve eski kaynaklarda "tevaif-i Mülük " diye anılan küçük Türk Beyliklerine verilen ad, sayıları büyüklü-küçüklü olmak üzere yirmiyi bulan beylikler, başta merkezi devlet otoritesinin zayıflaması olmak üzere birçok siyasi ve toplumsal olaylar sonucunda meydana çıkan bu beylikler 13. yüzyılın sonlarında başlayarak, Dulkadir ve sonra Ramazanoğulları beylerinin egemenliklerini kaybettikleri 16. yüzyılın başına kadar gelen süre içinde Anadolu'nun tarihi çehresini karakterize etmişlerdir.

Beyliklerin kurucuları olan gaziler ve onlara katılan çeşitli unsurlar, elde edilen toprakların fethinde rol oynayan Selçuklu devlet büyüklerinden yahut daha eski uç beylerinden biri veya fetih yıllarının karışıklığı ortamında ortaya çıkan kudretli kişilerin başbuğluğunu kabul ederek o yerin hâkimi tanımışlar ve sonunda bunlar birer küçük hanedan kurucusu olmuşlardır. Bu tarzda kurulan beylikler Aydın, Karesi, Menteşe, Saruhan, Germiyan, Hüsameddin Çoban beylikleri örnektir.

Diğer bazı beylikler de Selçuklular ve İlhanlılar tarafından çeşitli hiz-

metlerine mükâfat olarak kendilerine "malikâne" tarzında yerler verilmiş bulunan "umera" ve "aşiret" beyleri tarafından siyasi durumdan faydalanmak ve merkezle bağlarını kesmek suretiyle kurulmuştur. Bunlar arasında Eşref, Sahip Ata, İnanç, Hamid ve Candaroğullarını sayabiliriz.

Dağılan Selçuklu Devleti'nin topraklarını bölüşen beylikler; uygarlık, toplum düzeni ve devlet yönetimi bakımından Anadolu Selçuklu Devleti'nin daha küçük ölçüler içinde sürdürülmesinden başka bir şey değildi. Anadolu beylikleri kendilerini ayrı ayrı Selçuklu mirasçısı ve devamı saydıkları için onların başlattığı uygarlığı ve kalkınma çabalarını aynı yönde yürütmeye özen gösterdiler. Gene her tarafta imar ve bayındırlık faaliyetleri yapıldı.

Anadolu Beyliklerinin kuruluş tarihine göre sıralanışı;

1. Menteşoğulları Beyliği (merkezi Milet-Balat ve Berçin)
2. Karamanoğulları Beyliği (merkezi Larende)
3. Sahip Ataoğulları Beyliği (merkezi Karahisar-ı sahip- Afyonkarahisar)
4. Pervanoğulları Beyliği (merkezi Sinop)
5. Hüsameddin Çobanoğulları Beyliği (merkezi Kastamonu)
6. Germiyanogulları Beyliği (merkezi Kütahya)
7. İnançoğulları Beyliği (merkezi Ladik-Denizli)
8. Eşrefoğulları Beyliği (merkezi Beyşehir)
9. Osmanogulları Beyliği (merkezi Bilecik – Bursa)
10. Candaroğulları (İsfendiyarogulları) Beyliği (merkezi Kastamonu sonra Sinop)

11. Hamidoğulları Beyliği (merkezi Eğridir-Antalya)
12. Karesioğulları Beyliği (merkezi Balıkesir)
13. Saruhanoğulları Beyliği (merkezi Manisa)
14. Aydınoğulları Beyliği (merkezi Birgi)
15. Ertana Beyliği (Kayseri-Sivas)
16. Dulkadiroğulları Beyliği (merkezi Elbistan-Maraş)
17. Ramazanoğulları Beyliği (merkezi Adana)
18. Kadı Burhaneddin Beyliği (merkezi Kayseri-Sivas)
19. İzmiroğlu Beyliği (merkezi İzmir)
20. Alaiye Beyliği (merkezi Alaiye)

Selçuklular 1308'de devlet olarak tarih sahnesinden çekilince ve İlhanlı Devleti hâkimiyeti ortadan kalkınca, beylikler rahatladılar. Başlangıçta en kuvvetlileri Karaman ile Germiyan Beyliği idi. Osmanogulları Beyliği bunlara göre çok güçsüzdü.

ANADOLU'DA OSMANLI HÂKİMİYETİ

İlhanlı Devleti'ne bağlı olan Ertana Beyi Şeyh Hasan kuvvetleri 1343 yılında Timurtaş'ın oğluna yenilince İlhanlı egemenliği çökmüş ve böylece beylikler üzerindeki baskı kalkmış olduğundan rahatlamışlardı. Germiyanogulları, kıyı beylikleri kurulunca zayıfladı ve bir iç beylik haline geldi. Boş olan Anadolu tahtının tek mirasçısı olarak Karamanoğulları görülmüyordu.

Osmanlı Beyliği'nin Anadolu ve Rumeli'de yaptığı fetihler sonucu hızla genişlemesinin etkileri, diğer beyliklerin mukadderatı üzerinde pek çabuk bir şekilde kendini göstermiştir. Ünü sınırları dışına yayılan Osmanlı Beyliği'nin Hıristiyan ülkelerine karşı yaptığı akınların

kısa bir zamanda başarılı sonuçlar vermesi, Anadolu'daki bütün ünlü savaşçı yiğitleri, sergüzeşt, ganimet ve din savaşları heyecanıyla yaşayan insanları kendisine çekmişti. Böylece artan kuvvetleriyle güçlenen Osmanlı Beyliği her bakımdan büyüyüp gelişirken, diğer beylikler yavaş yavaş kuvvetten düşüyorlardı. Osmanlı, yeterince güçlendikten sonra Anadolu beyliklerine yöneldi ve bu beyliklere teker teker son vererek beylilerin topraklarını kendisine katmaya başladı. Gittikçe zayıflayan Karesi Beyliği'nin Osmanlı'nın eline geçmesi olayı karşısında korku duymaya başlayan beylikler, yakında aynı tehlike ile karşılaşma korkusuyla aralarında en kuvvetli olan Karaman Beyliği etrafında toplandılar. Beyliklerin bu ümitsiz teşebbüsleri Osmanlı'nın kendilerine saldırımları için iyi bir sebep oldu ve neticede beyliklerin hayatına bir son verilmeye başlandı. Osmanlı Beyliği, beyliklerin bazı şehirlerini satın alarak, bazılarını da akraba yoluyla ele geçirerek Anadolu kesiminde güçlendi. Karaman Beyliği, Osmanlı'yı yok etmek için beylikler ile ve komşu yabancı devletlerle birleşti; fakat her defasında yenilerek biraz daha güçten düştü. Orhan Bey, Murat Bey, Yıldırım Beyazıt beyliklerin önemli bir kısmını ortadan kaldırdılar. Timur'un saldırıları karşısında 1402'de yapılan Ankara Savaşı'nda Yıldırım Beyazıt kuvvetleri yenilince, Anadolu'da Osmanlı'nın kurduğu düzen bozuldu. Timur'un yardımıyla Beylikler tekrar kuruldu.

Fakat Osmanlı Devleti'ne eski kuvvetini tekrar kazandırmaya muvaffak olan Çelebi Mehmet ve 2. Murat, babasının yolunda devam ederek Anadolu'da siyasi birliğin sağlanması amacıyla beylikleri birer birer ortadan kaldırarak yeniden bütünlüğü oluşturdu. Bütünlüğün bu kadar hızlı tekrar sağlanmasında

beyliklerin Osmanlı'ya karşı koyacak gücünün olmaması değerlendirilebilir.

Sultan Mehmet 1453 yılında İstanbul'u fethedince Bizans İmparatorluğu ortadan kalktı. Osmanlı devlet düzeni imparatorluğa dönüştü. Fatih Sultan Mehmet 1461'de Trabzon seferi esnasında Candaroğlu Beyliği'ni ortadan kaldırdı. Bir süre sonra 1467'de Karamanı ele geçirdi. 1472'de Alaiye Beyliği alındı. 1473 yılında Akkoyunlu Devleti hükümdarı Uzun Hasan'ın Otlukbeli Savaşı'nda yenince Doğu Anadolu ele geçirilmiş oldu.

Yavuz Sultan Selim (1512-1520) yapmış olduğu İran ve Mısır seferlerinden sonra Ramazanoğlu ile Dulkadir Beyliği'ne son verdi. Güneydoğu Bölgesi de Osmanlı hâkimiyetine geçince Anadolu'da Türk birliği böylece tam olarak sağlanmış oldu. Onun zamanında Osmanlı toprakları çok genişlemişti.

Kanuni Sultan Süleyman Dönemi Osmanlı hâkimiyetinin doruk noktasına ulaştığı devir olmuştur.

3. Murat Dönemi'nde ülke toprakları 19.902.000 km² olmuş Osmanlı İmparatorluğu üç kıtada hüküm sürmüştür.

”

Altı asırdan fazla hüküm süren Osmanlı Devleti'nin hükümdarlığının beşinci olan Anadolu'nun bütünlüğü en büyük tehlikeyi, iştirak ettiği 1. Dünya Savaşı'nın sonunda "Osmanlı İmparatorluğu'nun paylaşılmak istenmesiyle" geçirdi. Ancak, bu sefer Kuva-yı Milliye ruhu ile Anadolu ve Trakya'da, Gazi Mustafa Kemal Paşa önderliğinde, silah arkadaşları ve Türk Milletinin düşmana karşı yaptığı, topyekûn Milli Mücadele direnişi sonunda tehlike atlatılmış oldu ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti kuruldu (1923).

Son söz olarak şunu ifade edebiliriz; Malazgirt Zaferi ve onun büyük kahramanı Sultan Alparslan ve ordusunun, Türk ulusuna büyük armağanı olan, bugün üzerinde yaşamakta olduğumuz bu güzel yurdun, baştan başa fethedilerek, bu topraklarda bağımsız bir devlet haline gelip dünya siyasetinde önemli roller oynamasına vesile olarak gayretli çalışmalarda bulunup ismini bilip bilmediğimiz bütün kahraman yiğitlerimizi şükran ve minnetle anarken, sözümüz ve andımız; Türkiye Cumhuriyeti'nin dünya siyasetinde önemli roller üstlenerek güçlü ve payidar olmasıdır.

Alparslan (1030-1072)

Büyük Türk Selçuk Hükümdarı Alparslan Horasan'da doğdu. Asıl adı Mehmet, lakabı Adud-ud Devle'dir. Babası ölünce Horasan'a hâkim oldu. İki yıl sonra 1063'te amcası Büyük Selçuklu Sultanı Tuğrul Bey vefat edince Büyük Selçuklu Devleti'ne hükümdar olan Alparslan çok cesur bir komutan, üstün karakterli bir hükümdardı. 1064 yılından itibaren büyük fetihlere girişti. Devleti sağlam temeller üstünde kurmak için çalıştı. Bu konuda en büyük yardımcısı, zamanın en büyük devlet adamlarından olan vezir Nizamü'l-Mülk oldu.

KAYNAKÇA

1. Türk Tarihi Prof. Dr. Yaşar Yücel - Prof. Dr. Ali Sevim Cilt-1
2. Okul kültür Ansiklopedisi, Cilt 1-3
3. Sabah-Meydan Larousse Cilt 3
4. 100 Ünlü Türk Büyüğü
5. Temel Britannica Cilt 1-12
6. Meydan Larousse Cilt 1
7. Halk Eğitim Bülteni 26 Ağustos 1971 (özel sayı 900 yıl dönümü)